

Svátek svaté Barbory

Kdo to byl a proč její svátek slavíme?

Barbora z Nikomédie - panna a mučednice patří ke 14 svatým patronům, jež lidé vzývali v nejtěžších chvílích, např. při morových epidemiích. Podle legendy Barbora byla krásnou dcerou bohatého kupce, žila na počátku 3. století v Nikomédii (dnešní Turecko). Barbořin otec byl pohan - zapřisáhlý nepřítel křesťanů. Barbořina matka zemřela velmi brzy a otec dceru vychovával v helenistickém duchu. V úmyslu chránit ji **před vlivy "špatného" světa a nápadníky**, zavřel jí do věže, kterou postavil vedle jejich domu a luxusně ji vybavil. Dívku však neuhlídál, byla tajně pokřtěna a ve věži dala vysekat třetí okno. Otci vysvětlila, že si tak chce připomínat Nejsvětější Trojici Boží.

Otci se to nelíbilo, a když se jí otec pokusil zabít, Barbora utekla. Díky proradnému pastýři ji otec našel a předal soudci. Onomu pastýři se v tu chvíli proměnily ovce v kobylinky. I přes velké mučení se Barbora své víry nevzdala. Jejímu mučení byla přítomna žena jménem Julie, ta pak soudci také přiznala svou křesťanskou víru, a když domluvila, všechny rány z mučení se Barboře zázrakem zhojily. Soudce je nechal mučit ještě ukrutněji, ale bezvýsledně, načež nechal Barboře useknout prsty. Nakonec otec sám dceru sťal mečem. Když padla hlava Barbory, Julie i otec padli mrtvi k zemi - otce zabil blesk seslaný shůry. Postava svaté Barbory a její život nejsou historicky zdokumentovány, jsou to jenom legendy.

Příběh panny mučednice pochází pravděpodobně až ze 7. století, přesto sv. Barbora patří k nejvíce uctívaným světcům, což dokládají stovky kostelů a kaplí jí zasvěcených či nesoucích její jméno. Byly jí také zasvěceny mnohé kostelní zvony.

Svatá Barbora je v **křesťanské ikonografii** zobrazována s kalichem a hostií (ty jí údajně podal anděl před její popravou), křížem, pavím pérem, miniaturou věže, v níž byla držena. Je patronkou všech povolání, při nichž hrozí náhlá smrt, tedy nejen havířů, ale třeba i dělostřelců, hasičů, slévačů zvonů a dalších. A z nepříliš známých důvodů i matematiků a architektů. Ochraňuje také před bleskem a morovou ranou. V minulosti visíval její obraz na válečných lodích nad komorou, v níž se přechovával střelný prach.

Zvyky

Stejně jako v mnoha dalších dnech zimního slunovratu chodily v dávných dobách na sv. Barboru různé masky. Ve středověku se prolínaly bujaré oslavy spojené s magií s křesťanským uctíváním světice. Později se provozovala divadelní představení o osudu Barbory (dochovalo se několik barokních her o Barboře ze 17. a 18. století).

V 19. století chodívaly po vesnicích po domech Barborky

Ženy a dívky zabalené do bílých prostěradel či šatů se závojem či rouškou přes obličej, aby vzbuzovaly hrůzu (bílá je symbol čistoty a nevinnosti Barbory).

Dříve se někde objevovaly i v oděvu jeptišek s dlouhými rozpuštěnými vlasy a věnečkem na nich.

Jinde měly ženy jen pomoučený obličej a dopředu přehozené dlouhé vlasy. Většinou chodívaly po dvojicích či trojicích, z nichž jedna nesla v ruce košík s jablky, ořechy a cukrovím na obdarovávání malých dětí, druhá metlu nebo vařečku na zlobivé děti. Před domem zazvonily na zvonek nebo zaklepaly na okno a tiše vstoupily. Zazpívaly píseň o svaté Barboře, podělily děti a šly dál. V jejich písních se objevovaly celé verše ze starých her o Barboře. Někdy chtěly, aby se děti pomodlily a strašily je přitom huhláním "mulisi, mulisi", což byl původní zkomolené "modli se, modli se".

Později chtěly od dětí písničky nebo básničky podobně jako Mikuláš.

Na Bechyňsku jich chodívalo až šest, vlasy měly rozčesané přes obličej, na hlavě korunku nebo věneček, v levé ruce košíček s dárky hodným dětem a v pravé metlu na ty zlobivé. Hlavní z nich nesla v ruce zvoneček a zvoněním ohlašovala příchod do stavení, ostatní šlehal metlou na okno.

Na Roudnicku Barbory odměňovaly hodné děti zvláštním drobným pečivem zvané "barborky" nebo "fakulky". Fakulky je nazývají snad proto, že jsou podobny ozdobným svíčkám, jež nosí též Barborky v Horních Beřkovicích. Barborky prodávali skoro všichni pekaři v Roudnici. Upravovali je na dřevěných, tenkých lištách délky 40 - 72 cm a asi o 4 cm šířky. Kladlo se na ně všelijaké menší pečivo jako rohlíčky, housky, žemle, bandury (chruchovky, půlalky), makovky, preclíky apod.

Později se na Barboru začal držet jiný zvyk. Barbory přestaly jako masky chodit po vsích, ale jejich tradice nadělování dětem byla udržována alespoň nepatrným způsobem. Děti večer dávaly za okno talířek a druhý den ráno 4. prosince našly na talířku nadílku od Barbory.

Barbory dnes prakticky nikde nepotkáváme, nahradil je o dva dny "pozdější" Mikuláš - jeho zvyky jsou obdobné a dnes se již na Barbořino nadělování skoro všude zapomnělo a málokdo o tomto starém zvyku ví.

Není to škoda?

Magická třešeň

Na sv. Barboru lidé také rádi věštili. Velmi rozšířený je zvyk řezat třešňové nebo višňové větvičky, nazývané Barborky.

4. prosince se řezou Barborky. Což samozřejmě neznamena, že by byly dívky tohoto jména bity, ale že si nezadané dámy mají nařezat větvičky třešně (též višně a slivoně, ale dobře prý poslouží i zlatý déšť) a umístit je do vázy. Pokud větvičky do Vánoc vykvetou, bude se dívka do roka vdávat.

A proč je svátek svaté Barbory vůbec spojován s tímto zvykem? Jedná se pravděpodobně o spojení Barbořina patronátu nad dívkami a toho, že jedním z jejích atributů je palmová ratolest. V našich končinách však palmy nerostou, a tak byl tento symbol radosti nahrazen kvetoucí snítkou třešně. Třešeň je totiž v keltské tradici spojována s bílou magií. Pro křesťany zase její květy symbolizují panenství a její plody jsou rajským ovocem, které Eva propašovala při vyhnání z Ráje.

Že u vás doma není nikdo na vdávání? To nevadí, určitě se vám rozkvetlá větvička bude líbit. Ale pozor, musíte se o ni opravdu dobře starat a každý den vyměnit vodu. Pak se vám „barborka“ odmění krásnými, něžnými bílými květy.